Edvard Hoem

A hegedűkészítő

POLAR KÖNYVEK

Fordította
Domsa Zsófia

Domsa Zsófia 1975-ben született, doktori fokozatát 2009-ben szerezte az ELTE-n, kutatási témája Jon Fosse és a kortárs északi drámairodalom volt. 2008-tól az ELTE, 2022 óta a trondheimi NTNU egyetem skandinavisztika tanszékének oktatója. Irodalomkritikusként és műfordítóként elsősorban kortárs norvég szerzők műveivel foglalkozik.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez. Ez a kiadvány a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bárminemű felhasználásáért.

Edvard Hoem

A hegedűkészítő

POLAR KÖNYVEK

This translation has been published with the financial support of NORLA

NORLA
NORWEGIAN LITERATURE ABROAD

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Edvard Hoem: Felemakaren /Forlaget Oktober, Oslo, 2020/
Copyright
© Edvard Hoem, 2020
Hungarian translation © Domsa Zsófia, 2026
Published in agreement with Oslo Literary Agency.

Kiadja a *Polar Egyesület*
Felelős kiadó és sorozatszerkesztő
az egyesület ügyvezetője: *Dériné dr. Stark Zsófia*
Műszaki vezető: *Stark Gergely*
www.polarkonyvek.hu
polarkonyvek@gmail.com

A sorozatot *Kemény Zoltán* tervezte
A borítóképet *Borsódy Eszter* készítette
Nyomdai előkészítés: *Clarion Stúdió*
Nyomás-kötés: *Pannónia Nyomda Kft.*
A könyv alapanyaga felelős gazdálkodásból,
ellenőrzött forrásból származik,
amit az FSC (Forest Stewardship Council®) tanúsít.

FSC
www.fsc.org
FSC C017326

ISBN 978-615-5866-99-9
ISSN 1418-0243

AZ OLVASÓHOZ

Most ismét olyan dolgokról írok, amelyek réges-régen, egy nyugat-norvégiai tengerparti tájon történtek. A nagyapám mesélte nekem gyerekkoromban azokat a rövid történeteket, amelyek alapján felidézek egy embert, aki több mint kétszáz évvel ezelőtt élt arrafelé.

Lars Olsen Hoem (1782-1852) fiatalkorában arról álmodozott, hogy saját hajóján átkel a tengereken, de fiatal éveit felemésztette az az időszak, amit az utókor Norvégiában angol háborúknak nevezett, és ami alatt öt évet töltött rabságban brit börtönhajókon.

1814-ben, amikor Lars végre kiszabadult, és bekopogott gyermekkori otthonának ajtaján, a családja rá sem ismert a szakállas, nagydarab férfira, aki szállást kért éjszakára. Azt mondták neki, hogy menjen a szomszédos tanyára, ha kvártélyt akar.

– Ha nem adnak önként szállást, akkor is szerzek magamnak – közölte Lars. Fogta magát, felment a padlásra, ahol gyerekkorában aludt, és mély álomba merült.

Másnap reggel arra ébredt, hogy az apja az ágya mellett áll és azt kérdi tőle:

– Mondd csak, te véletlenül nem az én Lars nevű fiam vagy?

– Ki más lennék? – kérdezte Lars. – Boldog karácsonyt, és jó reggelt, apám!

Mi ez a mennyei illat,
pásztorok, mi betölti testünk és lelkünk?
Ennél nagyobb öröm
csak a ragyogó tavasszal juthat nekünk.
Mi ez a mennyei illat,
pásztorok, mi betölti testünk és lelkünk?

Ismeretlen eredetű, francia karácsonyi népdal, John Gay *Koldusopera* című 1728-ban keletkezett művének dallamára.

ELSŐ FEJEZET

ELUTAZÁS

I

Lars Olsen Hoem jóval azután, hogy elhagyta gyermekkori otthonát, még mindig fel tudta idézni az Ytre Romsdal hegytetőn álló tanyát és az ott élő embereket.

A dombról, ahol a tanyaház állt, látszott a nyugati égbolt, ami elárulta az ott élőknek, milyen időjárás volt másnapra várható. A szél télen és nyáron egyaránt jéghidegen fújt, de a táj olyan finom vonalat rajzolt a láthatárra, hogy nyugodt, napos időben álomszerű látványt nyújtott. A derült őszi napokon úgy lehetett érezni, hogy egyetlen szalmaszál sem mozdul, de a karácsony utáni téli viharokban recsegtek-ropogtak a házak, a hatalmas fák pedig majdnem kifordultak a tövükből. A téli esték varázslatosan ragyogtak a csillagokkal tarkított égbolt alatt, és amikor végre kitavaszodott, a táj zöldbe borult. Majd jött a nyár a fehér éjszakákkal, és már senki sem értette, hogyan fordulhatott meg valaha is olyasmi a fejükben, hogy máshova költözzenek.

Annyira kötődött Lars ehhez a tájhoz, hogy amikor erről beszélt, furcsának tűnt, hogy végül miért nem ott telepedett le. Amikor az egyik lánya idős korában meglátogatta és efelől faggatta, Lars azt válaszolta, hogy ott nem élt szabadon. A lánya nem értette, hogy mit ért ezalatt, mire Lars azt felelte, hogy az egész országban nem tudott szabadon élni, majd hozzátette, hogy nem

mindenki talál haza. Mindez amiatt volt így, ami a családjában történt.

II

Élete utolsó karácsonyát Lars a hét lánya közül hárommal töltötte együtt. Sok olyan dologról mesélt nekik, amikről korábban soha nem esett szó, ekkor viszont mintha megérezte volna, hogy nem fog örökké élni. Valamilyen oknál fogva újból és újból visszatért egy eseményre, ami négy-ötéves korában történt. Ekkor ébredt rá ugyanis, hogy nincs minden rendben a világon. Egy júliusi nap lehetett, mert a béreslegények már kora délután lekaszálták és kazalba hordták a szénát az udvaron, mintha esőre számítottak volna. Lars felmászott egy borókabokrokkal borított dombra, hogy pillangókat fogjon a hálóval, amit a bátyja, Pe készített neki, de az ide-oda lebbenő teremtmények túl gyorsak voltak, Lars végül belefáradt a próbálkozásba és inkább haza akart menni.

Mielőtt lejutott volna a dombról, megpillantotta a szüleit, ahogy kétfelől értek a ház udvarára. Az apja a csónakházhoz vezető tengerparti úton lépkedett felfelé. Szürke vászoninget és posztónadrágot viselt, facipő volt a lábán. Lars büszke volt arra, hogy milyen szép szál ember az apja, annak ellenére, hogy gyakran látta méregbe gurulni, ha valami nem az akarata szerint történt. A szabad ég alatt végzett munka közben az arcát barnára sütötte a nap, álláról csorgott az izzadság. A férfi odalépett egy vizesdézsához, amely a tornác feljá-

rata előtt állt, belemerítette a kezét, és vízzel meglocsolta a fejét és a nyakát.

Lars anyja közben kilépett a később öreg háznak nevezett épület konyhaajtaján, csinosan, mint mindig, fehér vászoningben és szoknyában. Karcsú volt, és bár a haja őszülni kezdett, még látszott rajta, hogy valaha gyönyörű volt. Éppen azt a kis dalt dúdolta, amit mindig szokott. Amikor megpillantotta a férjét, abbahagyta a dúdolást, és megszólalt:

– Hát itt vagy?

– Hol kéne lennem? – vakkantott az apa. Terpeszállásban állt, mereven a fjord felé bámult.

– Nem értettem, hova tűntél – folytatta az anya. – Rég elmúlt az uzsonna ideje.

– Nem hagyok ott csapot-papot az uzsonnáért – felelte az apa –, amíg dolog van.

– De mivel foglalkoztál ennyi ideig?

– A hajót kátrányoztam – válaszolta a férfi. – Most van az ideje.

– Elmondhattad volna, hogy mit csinálsz – dorgálta az anya.

– Miért nem küldöd utánam az egyik gyereket, ha akarsz valamit?

– Azt hittem, magadtól is hazajössz, ha megéhezel.

Lars apja nem vette a fáradságot, hogy válaszoljon. Az ötéves fiú gyomra görcsbe rándult a nyugtalanságtól. Korábban nem érzett ilyesmit, de úgy döntött, hogy nem fog félni. Minden idillinek tűnt: a világoskék égen könnyű felhők úsztak. Bármerre nézett, minden ismerősnek és biztonságosnak látszott.

Ekkor figyelt fel a nála tizennégy évvel idősebb Pére. Ő volt Lars példaképe, aki számtalan ötletével folyton örömet tudott szerezni a kisöccsének. Pe a ház sarkán állt, az anyját és a mostohaapját figyelte. Az arca valahogy megdermedt, mintha képtelen lenne mosolyogni. Az egész helyzettől Larsban egy szörnyű hang szólalt meg, amely mintha a szívét szaggatta volna. Befogta a fülét. De ekkor odalépett hozzá az anyja, aki megérezte, hogy valami nyugtalanítja a fiát. Karjában vitte le a dombról, evés után az ölébe vette és énekelt neki. Mióta a fiú a világra jött, szinte minden nap így tett, hogy így csillapítsa a szorongást, ami hamarosan rányomta bélyegét az egész család hangulatára.

Az ezt követő hetekben és hónapokban Lars próbálta megérteni, mi a gond, de nem tudott rájönni. Ugyanazon az őszön egy új szobalány jelent meg a Bortegarden tanyán. Nem volt ebben semmi különös. A szobalányok évről évre gazdát cseréltek, és amikor az egyik, aki már egy ideje ott volt, felmondott és elment, mindig jött egy új. Ezt a lányt Siri Jonsdatternek hívták, és azt mesélték Larsnak a felnőttek, hogy a hegy túloldaláról jött. Magas volt, bőre világos, arca kerek, tekintete nyílt és őszinte, szeretett nevetni, és úgy tűnt, senkinek sem áll az útjába. Lars nagyon kedvelte őt, mert azok közé tartozott, akik elkerekedett szemmel néztek rá és odafigyeltek, ha mondott valamit. Lars észrevette, hogy a féltestvére, Pe jókedvre derül, ha Siri mellett dolgozhat, és úgy tűnt, hogy a lány is kedveli Pét. Aztán karácsony előtt Siri hirtelen eltűnt, és Lars nem értette, hova lett. Az anyja csak annyit mondott, amikor megkérdezte:

– Siri nem akart nálunk maradni.

– De miért nem?

– Haza kellett mennie, hogy segítsen a szüleinek – felelte az anyja.

Lars most először nem volt biztos benne, hogy az anyja igazat mond.

Nem sokkal később egy komor képű férfi jött a szomszédos faluból, és Lars apjával akart beszélni. Amikor az apa megkérdezte, hogy mi járatban van, azt felelte:

– A mostohafiadról van szó.

Az apa kiment, hogy négyszemközt beszéljen az idegennel, és amikor visszajött, éppolyan komor volt az ábrázata, mint a látogatónak. Lars faggatta, hogy mi történt, de az apja csak azt felelte, hogy ezt egy ötéves nem értheti.

Lars nem mert tovább kérdezősködni, de úgy gondolta, hogy Pe a bátyja, akiről senki sem mondhat rosszat.

Egy este azonban, miután lefeküdt aludni, Lars hallotta, hogy az apja és a féltestvére hangosan veszekszik egymással.

Amikor Lars hétéves lett, követelni kezdte, hogy mondják el neki, mi áll a Pe körül kialakult zűrzavar mögött. Az anyja ekkor félrevonta a fiút, és elmesélte neki az egész történetet. Elmondta, hogy korábban is volt házas. Ole Olsen volt az első férje neve, ő volt Pe apja, akitől összesen négy fia született. Ám, amikor Pe hatéves volt, a skarlátnak nevezett betegség támadta meg a családjukat, és Gjertrud néhány hét alatt elvesztette a férjét és három fiát, akik akkor tizenkilenc, tizenkét és négyévesek voltak. Egyedül maradt Pével.

– Nem bírtam a sok munkát a házban és a ház körül – vallotta be az anyja. – Egy év sem telt bele, hogy megismerkedtem apáddal, és hozzámentem feleségül.

Lars végül megértette az összefüggést. Pe a törvény szerint örökölte volna Bortegarden, azaz a 'távolabbi tanya' felét, amelyet később Nordgardennek, északi tanyának neveztek el, de Lars anyja és apja úgy döntött, hogy Pe mégsem a központi tanyát kapja meg azokkal az épületekkel, ahol a családja több mint kétszáz éve élt.

Úgy határoztak, hogy az új férj legidősebb fia, Ola veszi át a gazdaságot az udvarral együtt, ha Ole Pedersen és Gjertrud már nem tudja maga vezetni a tanyát.

III

Lars Olsen Hoem, ahogyan később önmagát nevezte, Gjertrud Knudsdatter és Ole Pedersen legkisebb fia volt. Amikor Lars a világra jött, édesanyja az ötvenegyedik évében járt. Lars gyermekkorától kezdve nagynövésű volt, és a szülei gyakran emlegették, hogy tíz hónapos korában már tudott járni. Ahogy nőtt, rájöttek, hogy jó kézügyessége van. Mint a többi fiúgyerek, ő is korán kapott saját kést, amivel állatfigurákat faragott. A figurákat úgy sorakoztatta fel, hogy a fejük ugyanabba az irányba nézzen, mintha zenét hallgatnának. Ezután Lars betűket faragott fából, amelyeket szavakká rakott össze. Sokan felfigyeltek a fiúcska ügyességére, ám Lars a legtöbb dicséretet Pétől kapta, aki büszke volt öccsére, amiért ilyen találékony és gyors észjárású. Pe maga nem volt túl magas, de erős volt, és gyakran cipelte a

vállán Larsot, miközben a tanyán mászkált, és kikérdezte a szorzótáblából. Lars tízéves kora előtt fejből tudta a szorzást egytől húszig. Pe feladványokat készített az öccsének, és alaposan megrázta a kisfiút, ha az nagyritkán hibázott. Cserébe Lars addig ütötte Pe fejét, amíg az el nem eresztette. Mindez olyan mély barátságról tanúskodott, amelyről mindketten úgy gondolták, hogy egy életre szól.

Pe és másik testvére, Ola között nem volt ilyen jó a viszony. Pét büszkeséggel töltötte el, amit Lars mondott vagy tett, de Oláról egy jó szava sem volt. Általában Mari, a nővérük – aki két évvel volt idősebb Olánál és hat évvel Larsnál – avatkozott közbe, amikor a fivérek összevesztek egymással, és emlékeztette őket, hogy mégiscsak testvérek. De hiába, Pe nem törődött Olával, ám annál jobban érezte magát, ha Lars vele tartott, akár a fjordra ment ki horgászni, akár a szomszéd tanyákon volt dolga, mert Lars képzelete szárnyalt, és olyan ügyesen fogalmazott, hogy mindig öröm volt a vele töltött idő.

– Lars hamarosan olyan magas lesz, mint te – mondta Pe Olának –, és mire felnő, egy fejjel magasabb lesz nálad! Ha Lars venné át a tanyát, akkor lenne minden a rendjén, mert Lars egyszerre ügyes és eszes, és ez utóbbi rólad sajnos egyáltalán nem mondható el!

IV

Meglehet, hogy nem csak előnye van annak, ha a család legkisebb fia ennyire tehetséges, mert Lars önfejűvé vált, és visszabeszélt azoknak, akiknek engedelmesked-

nie kellett volna. A testvérei aggódtak, hogy mi lesz belőle, ha ennyire nehezen alkalmazkodik.

Annak az évnek a tavaszán, amelynek őszén Lars kilencéves lett, egy új cselédlány érkezett a házba. Guri Sachariasdatter volt a neve. A szülei és a testvérei nevettek Larson, mert annyira szerette Gurit, hogy mindent megtett, amit a lány kért tőle, és mindenhová követte, ahová csak ment. Guri huszonhat éves volt, de nem volt saját gyermeke, ezért mindennél jobban szerette Larsot. Kék szemei vidáman csillogtak, amikor nevetett, és elhomályosultak, amikor álmodozott. Lars addig ült az ölében, amíg túl nehézzé nem vált. A lányt szagolgatta és ettől édes remegést érzett, de nem értette mitől. Guri bőrének egészséges színe volt a sok szabadtéri munkától, aranybarna haja és telt keble, amitől a fiatal férfiak bolondultak érte. De ha túl közel merészkedtek, nevetve utasította vissza őket, mintha már régen elígérkezett volna valakihez. Megtanította Larsot madárhangokat utánozni, amit a fiú hamarosan ugyanolyan jól tudott, mint ő. Mesélt neki a tündérekről és manókról, a fiú pedig hagyta magát a legvadabb fantáziákba csábítani. Amikor ő és Pe kettesben maradtak Gurivel, Lars úgy érezte, hogy az élet ennél már nem is lehet jobb. Hosszú és ragyogó nyár volt, Guri behajtotta a teheneket a legelőről, Lars pedig vele volt. A tehenek kolompszóval kísérve ballagtak a nyári istállóba, ahol Guri megfejte őket. Egy este Pe eljött, hogy hazavigye a tejet, de aztán azt mondta:

– Nézzük meg a naplementét!

Igaza volt, a napfény vörösre színezte az egész eget. Az istálló mellett volt egy durván faragott pad, amire

a tejeskannákat szokták tenni, de most Pe félrerakta őket, és mindhárman letelepedtek, Lars és Pe, közöttük Guri, nézték az esti napot a fjord és a szigetek felett. Lars megértette, hogy Pe kedveli Gurit, és örült, hogy Guri is kedveli Pét. Annak már kevésbé örült, amikor Pe átkarolta Guri derekát, és egy kicsit közelebb húzta magához. Lars elgondolkodott, majd ugyanezt tette. Pe felnevetett, de hirtelen elhallgatott, amikor Guri átkarolta Larsot. A lány is nevetett egy kicsit, másik karjával átkarolta Pét. Egy darabig így ültek, és egy szót sem szóltak. Végül Pe kivonta magát az ölelésből: Na, ideje hazavinnem a tejet! Azzal elindul, mindkét kezében egy-egy kanna tejjel, Guri és Lars pedig követték. Guri kézen fogva vezette Larsot, aki számára még soha nem tűnt ilyen hosszúnak a hazaút.

V

Mire beköszöntött az ősz, Pe huszonhárom éves lett, és felnőtt férfinak számított. Még nem vette át az apjától örökölt gazdaságot, amely a törvény szerint akkor járt volna neki, amikor eléri a nagykorúságot, ameddig még két év volt hátra. A mostohaapja vezette ezt a tanyát is, és Pe béresként dolgozott neki, de mindezidáig a munkájáért a szálláson és az ellátáson kívül nem kapott fizetést. Most viszont elhatározta, hogy máshol vállal munkát, nem a mostohaapjánál, és ezt nyíltan meg is mondta.

– Lehet, hogy télen elmegyek a szigetekre halászni!

– Azt nem teheted! Velem kell jönnöd köveket cipelni, hogy megépíthessük az új házunk falát – válaszolta a mostohaapja.

– Itt az ideje, hogy én is pénzt keressek – jelentette ki Pe –, hiszen hamarosan nekem is saját tanyám lesz!

– Majd jövő télen – válaszolta a mostohaapja. – Már két éve, hogy kivágtuk a fát, úgyhogy nyárra fel kell húznunk az új házat!

Ez a terv már régen megszületett, még mielőtt Pe elég nagy lett volna ahhoz, hogy tiltakozzon ellene. Cserébe Pe megkapja a régi pajta alapjait, amikor Ola elég idős lesz, hogy új pajtát építhessen.

És így is lett. Kijelölték a köveket, amelyeket egy új alapfalhoz akartak felhasználni, mielőtt leesett a hó. Aztán megünnepelték a karácsonyt, és arról beszélgettek, hogy ez az utolsó karácsonyi ünnep a régi házban. Jutott sok sör és tömény ital mindenkinek, még a cselédeknek is. Pe felváltva táncolt a cselédlányokkal, holott nem volt más zenéjük, csak Ole Pedersen, aki nevetett és tapsolta az ütemet.

VI

Amikor januárban szánon lehetett közlekedni, a köveket az új ház helyére szállították. A súrlódások ellenére, Pe és a mostohaapja tudtak együtt dolgozni. Versengtek egymással a munkában, Ole Pedersen jól tűrte, hogy a mostohafia legyőzi. Rövid idő alatt kellett elkészülniük. Nyáron már a mezőgazdasági munkákkal kellett törődni. Ezért, ahogy enyhülni kezdett az idő, felhúzták az új alapfalat. Pontosan kellett dolgozniuk. Lars apja azt

mondta Pének, hogy most sok mindent megtanulhat, aminek majd akkor veszi hasznát, ha egyszer saját házat épít.

Ole Pedersen és Pe nem akarták egyedül végezni az új ház tetőfedését Bortegardenben. Amikor a fal teljesen elkészült, Gudbrandsdalból érkeztek az ácsok, a „felföldiek", ahogy az emberek nevezték őket, és elkezdték befedni a rönképületet. A férfiak tréfásan kurjongattak Gurinek, amikor elhaladt mellettük. Lars úgy gondolta, hogy egyikük talán a lány kedvese lesz, mert már idősödött, mégsem volt párja. Larsot elfogta a féltékenység. Szkanderben mindkét felföldit legyőzte, akik így beszéltek egymás között:

– Bivalyerős ez a fiú! Mi lesz belőle, ha nagy lesz?

A helyiek közül senki sem lett Guri kedvese, pedig minden alkalommal táncra perdültek, ahogy meglátták. Az egyikük el akarta hívni Gurit a tanyájára, hogy megmutassa neki az ottani kisbárányokat, de Guri csak nevetett. Lars viszont észrevette, hogy valami van Guri és Pe között. Elbújt, amikor Guri és Pe kettesben voltak, hogy kihallgassa őket. Pe szentségelt amiatt, hogy egy felnőtt ember munkáját kellett elvégeznie szállásért cserébe. Aztán azt kérdezte Guritől:

– Történt veled valami vagy nem változtál?

Guri elfordult, mintha valami másra gondolna. Amikor visszafordult Pe felé, Lars látta, hogy szomorú.

– Pontosan ugyanolyan vagyok, mint karácsony előtt – felelte Guri. Aztán felnevetett, de nem volt vidám a nevetése.

– Biztos vagy benne? – kérdezte Pe.

UTÓSZÓ

A családi krónikámban szereplő könyvek egyike sem jött volna létre segítő emberek és megbízható informátorok nélkül. Ezúttal különösen sokaknak tartozom köszönettel. Több mint hatvan évvel azután, hogy nagyapám elmesélte a hoemi hegedűkészítő történetét, a história egy egész regénnyé nőtt. Egy dolog különösen örömmel töltött el: minden, amire nagyapám emlékezett a korai gyermekkorából, összhangban van azzal a kevés írott forrással, ami elérhető.

Természetesen ez a regény is elsősorban elképzelt történet, amely levéltári anyagokból, egyházi anyakönyvekből és hagyatéki jegyzőkönyvekből, katonai névsorokból és fogolynyilvántartásokból, újságcikkekből és szemtanúk beszámolóiból, hegedűkészítésről szóló könyvekből és a 18. század eleji helytörténeti munkákból állt össze. Egy fontos dolgot kell tisztázni: a plymouthi és chathami öblökből származó fogolynyilvántartások igen terjedelmesek, mégis hiányosak és nehezen átláthatók. Annak kiderítése, hogy Lars hol és hogyan találkozott a francia hegedűkészítővel, kiterjedt kutatást igényel, ami messze túlmutat e regény keretein. Tudjuk, hogy Larsot a *Brave*-en 1809. november 4-én nyilvántartásba vették, majd 1812. január 3-án átszállították a Chatham-öbölbe egy börtönhajóra, de azt nem sikerült kideríteni, hogy melyik börtönhajón raboskodott az utolsó két és fél évben. Azt is

tudjuk, hogy 1814. szeptember 24-én szabadult, és még ugyanazon az őszön hazatért, de azt nem, hogy mikor találkozott Gunhild Jonsdatterrel. A regénynek az idővonalon lévő összes üres foltot élettel és színnel kell kitöltenie, és a két főszereplő közötti szerelem emiatt nem lesz kevésbé igaz.

Arne Odd Johnsen *Kristiansunds historie, bind 1–5* (1942–63) című könyve mellett két művet kell kiemelni: Edward Heron-Allen: *Violin-Making, As It Was And Is* (1984) és Odd Vollan: *Den norske klippfiskhandelens historie* (1965).

A regény formálódása során e-mailek százai érkeztek hozzáértő szakemberektől és tanácsadóktól. Az első és legfontosabb Randi Kristin Strand történész, aki végig követte a munkát és kiterjedt forráskutatást végzett. Nélküle nem tudtam volna a koppenhágai menetelésről és Lars Olsen Hoem életének számos más eseményéről. Signe Russwurm, az Oktober kiadó szerkesztője a munka során számtalanszor készségesen dicsérte azt, ami előre mutatott, és kihúzta a szövegből azt, ami félre vitt. Jacob von der Lippe hegedűkészítő nagyszerű technikai információkkal látott el, de mindenekelőtt betekintést engedett számomra abba a végtelen világba, amelyben ő és kollégái élnek.

A trondheimi Ringve Múzeumban jóindulattal és nagy szakértelemmel fogadott Ivar Roger Hansen, az akkori igazgató, valamint Mats Krouthén és Vera de Bruyn-Ouboter restaurátorok. A horteni Haditengerészeti Múzeum vezetője, Hans Petter Oset parancsnok, valamint ugyanitt parancsnokhelyettes Torgeir Nilsen és még sokan mások szintén nagy jóindulattal fogadtak.

Felbecsülhetetlen értékű, meghatározó segítséget nyújtott Odd W. Williamsen, a Nordmøre Múzeum kutatási vezetője és Tor Larsen nyugalmazott tanár Kristiansundben. A kristiansundi könyvtár könyvtárvezetője, Elisabeth Soleim számos fontos információval látott el. A jelenleg Smedvikában élő házaspár, Astrid Johanne Brandshaug és Gunnar Flatøy is jóindulattal és vendégszeretettel fogadott.

Peter Bredal dán író egy egész napot töltött azzal, hogy körbevezessen Koppenhágában. Szintén a Király Városában találkoztam Hans Christian Bjerg haditengerészeti történésszel, aki nagylelkűen megosztotta velem széles körű ismereteit. Számtalan más személy is szolgáltatott információkat, lehetetlen mindannyiukat megemlíteni. A szerző mély hálával tartozik mindazoknak, akik segítettek, de természetesen egyedül ő a felelős a szövegben esetlegesen előforduló ténybeli tévedésekért.

Minden kerülőút ellenére, amely végül ehhez a regény vezetett, annyi mindent tapasztaltam az írás során, hogy most, amikor pontot teszek a végére, nagy és maradandó öröm tölt el.

Oslo, 2020. október 20.
EDVARD HOEM

A FORDÍTÓ UTÓSZAVA

Edvard Hoem több mint ötven éve Norvégia egyik legtermékenyebb és legsokoldalúbb szerzője. 1949-ben született, írói karrierje költőként indult, de drámaíróként, regényíróként, zsoltárszerzőként és műfordítóként is ismert, olvasott és népszerű alkotó, nevéhez fűződik a Nobel-díjas norvég író, Bjørnstjerne Bjørnson többkötetes biográfiája is. Korai verseinek témája, a norvég táj és vidéki élet leírása, a múltba tekintés egész életművének állandó eleme maradt. Igazi elismerést drámái és regényei hoztak számára, melyekbe gyakran belesző olyan önéletrajzi motívumokat, mint a családtól, a gyerekkor helyszínétől és világképétől való elszakadás és visszatérés. Hoem a hetvenes évek baloldali mozgalmához is csatlakozott, politikai indíttatású regényeiben a periférián élő emberek és a norvég falu ügye áll a középpontban. Prózájában gyakran alkalmaz olyan elbeszélői technikát, amellyel ki tud szólni a sorok mögül, hogy olvasóját beavassa a mű keletkezésének folyamatába.

E vázlatos ismertetés alapján is látszik, hogy *A hegedűkészítő* Hoem életművének reprezentatív darabja. 2014 és 2022 között évente láttak napvilágot annak a családi krónikának a részei, amelyben Lars Hoem Olsen története a hatodik kötetet teszi ki. *A hegedűkészítő* eredetileg a magyarul már olvasható *Földre szállt bába* után, 2020-ban jelent meg. A regény főszereplője 1782-ben szüle-

tett Hoemben, Romsdal megyében és 1852-ben halt meg Kristiansund városában. Lars Olsen Norvégia egyik legelismertebb hangszerkészítője volt a 19. század elején, aki élete során több mint 500 hegedűt készített, melyekből közel harminc mind a mai napig megtalálható múzeumokban, hangszergyűjteményekben. Ez a parasztfiúból lett tengerész majd hegedűkészítő, Edvard Hoem dédnagyanyjának másod nagybácsikája, akit az író gyermekkorából, a nagyapja által mesélt anekdotákból ismert. A családi emlékezetben fennmaradt történetek és az irattárakban fellelhető dokumentumok, katonasági névjegyzékek, olykor erősen megrongálódott egyházi anyakönyvek, angol börtönnyilvántartások, valamint egy sor történelmi, hadászati, halászati és hangszertörténeti munka alapján a regény eleven emléket állít egy hányattatásokkal teli életútnak. A történet hézagos és száraz lenne, tele csupa találgatással, ha Edvard Hoem nem töltené ki az üres helyeket gazdagon árnyalt lélekrajzzal, friss párbeszédekkel, lenyűgöző tájleírásokkal. Jellemrajzaiban nem a tökéletességen, inkább a nyers, fáradhatatlan erőfeszítésen van a hangsúly.

Hoem nagy figyelmet szentel a munkavégzésnek, rendkívül érzékletesen és nagy szaktudással írja le a fizikai munka lépéseit, legyen szó favágásról, evezésről, hegedűkészítésről vagy a haltelepen zajló munkáról. Ez a részletgazdagság és történelmi hitelesség teszi érvényessé a regény azon részeit, amelyek nem dokumentálhatók a forrásokban, elsősorban azt, hogy milyen ember volt Lars Hoem Olsen. Valóban olyan engesztelhetetlen volt, ahogy a féltestvérével való, egész életen át húzódó konfliktus mutatja? Valóban olyan természetadta tehet-

sége volt a zenéhez? Rótta vajon órákig a város utcáit és a környező dombokat, hogy kitisztítsa gondolatait, abban a korban, amikor a sétálás a gazdag osztályok privilégiuma volt? Hatottak-e rá is a haugiánus keresztény tanok, ahogy akkoriban sok mindenkire? Elégedett volt-e a hegedűkkel, amelyek a műhelyéből kerültek ki és amelyek művészi színvonala, kidolgozottsága a hangszertörténészek szerint igen változó? Létezett-e egyáltalán Monsieur Jean, akitől Lars a mesterséget tanulta? Edvard Hoem regénye sejteti ugyan a fikció mögötti valóságot, hogy nem lehet minden kérdésre igennel felelni, de kétséget sem hagy afelől, hogy a hegedűkészítő teljes és értékes életet élt.

Edvard Hoem történelmi regényei nem állnak egyedül a norvég irodalomban. Mind a témaválasztás, mind a táj- és lélekábrázolás rokonságot mutat azzal a korszakkal, amit a norvég irodalomtörténet újrealizmus megnevezéssel illet. Ez a 19. század elején zajló, a modernizmust megelőző nagyprózai kor ember- és életszemlélete alapvetően az etikus viselkedésre, a küzdelmek árán élt élet értékére helyezi a hangsúlyt. Az irodalomtörténet ugyan lezárt korszakként tárgyalja az újrealizmust, Hoem családi krónikája vagy Roy Jacobsen magyarul is olvasható regényei mégis egyértelműen ezt a hagyományt viszik tovább. Hoem prózája ráadásul a mai, újnorvég nyelven születő irodalom egyik legszebb példája. Ez az a nyelvváltozat, amely a szintén újnorvég szerző, Jon Fosse 2023-as irodalmi Nobel-díjának köszönhetően világszerte ismert fogalommá vált. Hoem minden szempontból gazdag irodalmi hagyományhoz csatlakozik. Regényei, különösen a családi krónika ré-

szei Norvégiában az eladási listák élén végeztek, műveinek népszerűségét a könyvtári várólisták hossza is bizonyítja. *A hegedűkészítő* történetét a Hoem-saga legkiemelkedőbb darabjaként tartják számon.

Domsa Zsófia

Edvard Hoem

A hegedűkészítő

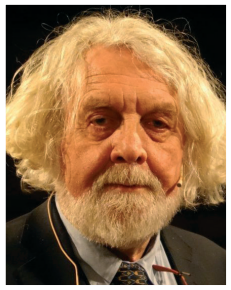

Foto: Atle Nielsen

Edvard Hoem (sz. 1949) a norvég irodalom jelentős alakja, 2019-ben életművéért Brage-díjat kapott. Írásaiban előszeretettel foglalkozik szűkebb hazája múltjával. Komoly kutatómunka eredményeként saját családjának történetét hét kötetben írta meg, ezek közé tartozik a magyarul már megjelent *A földreszállt bába* és *A hegedűkészítő* című regény is. A mű főszereplője 1782-ben született Hoemben, Romsdal megyében és 1852-ben halt meg Kristiansund városában. Lars Olsen Norvégia egyik legelismertebb hangszerkészítője volt a 19. század elején, aki élete során több mint 500 hegedűt készített, melyekből közel harminc mind a mai napig megtalálható múzeumokban, hangszergyűjteményekben. Ez a parasztfiúból lett tengerész majd hegedűkészítő Edvard Hoem dédnagyanyjának bácsikája, akit az író gyermekkorából, a nagyapja által mesélt anekdotákból ismert. A történet tele van gazdagon árnyalt lélekrajzzal, friss párbeszédekkel, lenyűgöző tájleírásokkal. Hoem rendkívül érzékletesen és nagy szaktudással írja le a fizikai munka lépéseit legyen szó favágásról, evezésről, hegedűkészítésről vagy a haltelepen zajló munkáról. Ez a részletgazdagság és történelmi hitelesség teszi érvényessé a regény nem dokumentálható részeit is, elsősorban azt, hogy milyen ember volt Lars Hoem Olsen.

„– Azért zenéljük el, mert többet akarunk megtudni arról, mi az élet, amit még egyetlen bölcs embernek sem sikerült kielégítően megmagyaráznia.

Majd belefogott egy, az eddigieknél is vadabb dalba. Napot, esőt és viharfelhőket muzsikált, hol szilaj volt, hol szelíd. A hosszú dal közepén egy átható sikoly hallatszott, majd utána mély sötétség következett, amit madárcsicsergés és napsütés szakított meg. Végül egy hosszú utazás dallama szólalt meg, és egy ismerős, kedves dallammal fejezte be a játékát. Egy gyermekdal volt. Lars csak ült és Gurit bámulta. Most már tudta, hogy ezentúl nem tud zene nélkül élni."

Részlet a regényből

5350 Ft

9 786155 866999

www.polarkonyvek.hu

POLAR KÖNYVEK